

Gerakan Antivaksin dan Keperluan Penyelesaian Menurut Perspektif Undang-Undang di Malaysia: Suatu Analisis

Anti-vaccine Movement and the Need for Solution from Legal Perspective in Malaysia: An Analysis

SITI MAHANISAYU MARHABAN & MUHAMMAD HAFIZ MOHD SHUKRI

ABSTRAK

Kerajaan Malaysia telah menetapkan bahawa perkhidmatan vaksinasi yang diberikannya sejak awal tahun 1950-an adalah percuma dan bertujuan melindungi golongan kanak-kanak. Walau bagaimanapun, tanggungjawab untuk memberikan imunisasi lengkap kepada anak-anak masih merupakan suatu pilihan yang diberi kepada ibu bapa atau penjaga dan tidak bersifat mandatori. Tambahan pula sejak kebelakangan ini, kemunculan gerakan yang bersifat antivaksin dilihat semakin berani menyebarkan fahaman salah mengenai keperluan vaksinasi kepada masyarakat terutamanya golongan ibu bapa. Justeru, penulisan ini bermatlamat menganalisis isu-isu perundangan yang timbul dalam konteks pemberian vaksin kepada kanak-kanak dan kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia. Perkara-perkara penting yang dikupas dalam penulisan ini ialah keperluan pemberian vaksin kepada kanak-kanak, kewujudan gerakan antivaksin dan langkah-langkah kawalan terhadap penyebaran maklumat salah di Malaysia. Reka bentuk kajian perundangan tulen yang bersifat kualitatif diaplikasikan dalam penulisan ini. Sumber data yang dikumpulkan adalah terdiri daripada sumber primer iaitu peruntukan statut dan kes-kes mahkamah di samping sumber sekunder seperti buku teks dan jurnal. Data-data terkumpul seterusnya dianalisis dengan mengaplikasikan kaedah analisis kandungan dan kaedah analisis kritikal. Hasil kajian menunjukkan bahawa kajian khusus mengenai gerakan antivaksin dan langkah pengawalannya dalam konteks undang-undang di Malaysia amat kurang dijalankan sebelum ini. Maka, penulis mencadangkan agar kajian terperinci dijalankan dengan memfokuskan penyelesaian terhadap isu-isu perundangan yang timbul akibat daripada kewujudan gerakan antivaksin menurut perspektif undang-undang di Malaysia. Penulis menjangkakan bahawa kajian perundangan yang dijalankan berdasarkan cadangan tersebut akan dapat memberikan sumbangan ilmu pengetahuan yang baharu dan penting terutamanya berkaitan aspek kawalan undang-undang terhadap kewujudan gerakan antivaksin.

Kata kunci: Antivaksin; imunisasi; imuniti kelompok; kajian undang-undang; maklumat salah

ABSTRACT

The Malaysian government has decided that vaccination provided since the early 1950s is free and intended to protect children. However, the responsibility to provide complete immunization for children is still an option given to parents or guardians and is not mandatory. Furthermore, the emergence of anti-vaccine movement was even more bold in spreading misconceptions about vaccination needs to society, especially parents. Therefore, this paper aims to analyze the legal issues arising in the context of childhood vaccines and the existence of anti-vaccine movement in Malaysia. The key points to be addressed are the requirement of childhood vaccinations, the existence of anti-vaccine movement and the control over the dissemination of false information in Malaysia. The research design of pure legal research which is qualitative in nature has been applied. The data sources consist of primary sources which are statutory provisions and court cases as well as secondary sources such as textbooks and journals. The collected data were analyzed by applying the content analysis and the critical analysis methods. The research outcome indicates that specific research on the anti-vaccine movement and its precautionary measures in Malaysian legal context were lacking in the past. Therefore, the authors propose that a detailed study to be carried out by focusing on the solution for legal issues arising from the existence of anti-vaccine movement in Malaysian law perspective. The authors expect that the legal research conducted based on such recommendation will contribute new and significant knowledge, especially relating to legal measure to control the anti-vaccine movement.

Keywords: Anti-vaccine; immunisation; herd immunity; legal research; false information

PENGENALAN

Tugas dan tanggungjawab ibu bapa adalah sangat luas termasuklah tanggungjawab dalam memberikan perlindungan kesihatan serta menyediakan persekitaran tempat tinggal yang sihat (Geinger, Vandebroek & Roets 2014). Secara tidak langsung, ibu bapa bertanggungjawab bagi mendapatkan imunisasi lengkap untuk anak-anak mereka seperti yang telah dijadualkan. Malah, jika dibandingkan dengan kaedah-kaedah farmaseutikal yang lain, vaksinasi merupakan kaedah paling berkesan bagi mencegah jangkitan penyakit sekiranya digunakan oleh kira-kira 85 hingga 95 peratus daripada keseluruhan komuniti (bergantung pada jenis penyakit) untuk membentuk imuniti kelompok (*herd immunity*). Maka, kanak-kanak yang tidak mempunyai sebarang halangan dari segi perubatan seharusnya mendapatkan imunisasi lengkap bagi melindungi kesihatan diri mereka (Callender 2016). Tahap perlindungan kesihatan yang tinggi seterusnya dapat melindungi golongan yang mudah terkena jangkitan penyakit seperti kanak-kanak dalam komuniti setempat (Reich 2020).

Pada peringkat antarabangsa, pembentukan *Global Vaccine Action Plan* (GVAP) telah disokong oleh 194 buah negara anggota Perhimpunan Kesihatan Sedunia pada bulan Mei 2012 (*World Health Organization* 2020). Pelan tersebut merupakan rangka kerja yang bertujuan menghalang berjuta-juta kematian menjelang tahun 2020 melalui pemberian akses saksama terhadap kemudahan vaksinasi (Noor Ani et al. 2017). Selain itu, pada awal tahun 1950-an, Program Imunisasi Kebangsaan telah diperkenalkan di Malaysia dan perkhidmatan vaksinasi yang diberikan adalah percuma (Kementerian Kesihatan Malaysia 2015).

Namun begitu, tanggungjawab ibu bapa untuk memberikan imunisasi lengkap kepada anak-anak masih merupakan suatu pilihan dan tidak dinyatakan sebagai mandatori dalam peruntukan undang-undang Malaysia (Khairun Nisaa et al. 2018). Hal ini dapat dibuktikan dalam kes *Master Brisbane ak Itang v Robinson Lee (c/o Sekolah Kebangsaan (Cina) Sungai Menyan) & Ors [2013] 5 MLJ 604* apabila mahkamah berpandangan bahawa ibu bapa hanya digalakkan untuk memvaksin anak-anak tanpa sebarang paksaan. Natijahnya, keperluan pengambilan vaksin yang hanya berstatus pilihan telah menyebabkan wujudnya golongan yang menolak pengambilan vaksin atau golongan antivaksin. Golongan yang menolak pengambilan vaksin tanpa sebarang alasan munasabah darisudut

kesihatan terutamanya untuk anak-anak mereka kinididapati semakin berani menyebarkan fahaman salah mengenai keperluan vaksin seiring dengan perkembangan pesat aplikasi media sosial (Meadows, Lu & Wenlin 2019). Penyebaran maklumat salah berlaku dengan cepat (Stahl et al. 2016) serta mudah diakses oleh masyarakat (Wong et al. 2020). Dengan kata lain, terdapat gerakan antivaksin yang lebih ekstrem dan berani menyebarkan maklumat salah mengenai keperluan vaksin dalam komuniti. Pada pendapat penulis, gerakan antivaksin tersebut dilihat lebih serius dan berkemungkinan menghasilkan impak yang lebih buruk berbanding dengan golongan antivaksin yang hanya menolak pengambilan vaksin tanpa berkempen atau mengajak orang ramai khususnya ibu bapa untuk mengabaikan pemberian vaksin kepada anak-anak. Penyebaran maklumat salah mengenai kepentingan pengambilan vaksin berupaya mempengaruhi segelintir ibu bapa untuk menolak program imunisasi yang dilaksanakan (Jolley & Douglas 2017).

Justeru, penulisan ini bermatlamat menganalisis isu-isu perundangan yang timbul dalam konteks pemberian vaksin kepada kanak-kanak dan kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia sebelum mengutarakan cadangan mengenai keperluan kajian penyelesaian pada akhir penulisan.

METODOLOGI PENYELIDIKAN

Reka bentuk kajian yang digunakan dalam penulisan ini ialah kajian undang-undang tulen (*pure legal research*). Menurut Anwarul Yaqin (2007), kajian undang-undang merujuk suatu kajian sistematik terhadap prinsip, konsep, teori, doktrin perundangan, kes-kes mahkamah, institusi perundangan, isu-isu perundangan atau kombinasi mana-mana bahagian seperti yang telah dinyatakan di atas. Antara objektif utama kajian undang-undang yang dijalankan adalah untuk mengenal pasti prinsip perundangan seperti yang telah digubal oleh badan perundangan dan diaplikasikan dalam system mahkamah bagi mengetahui kedudukan sesuatu isu atau permasalahan dari sudut perundangan dan menganalisis kelemahan atau kelompongan undang-undang dalam system perundangan sedia ada bagi menghasilkan sebarang pengetahuan baharu atau memberikan cadangan penambahbaikan terhadap sistem perundangan yang dikaji. Justeru, penggunaan reka bentuk kajian tersebut dapat membantu penulis untuk memenuhi objektif utama penulisan ini iaitu bagi menganalisis isu-isu perundangan yang timbul dalam konteks

perkhidmatan vaksinasi dan kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia serta mengenal pasti keperluan untuk menyelesaikannya menerusi kajian pada masa hadapan menurut perspektif undang-undang Malaysia.

Sumber data yang dirujuk oleh penulis dalam artikel ini terdiri daripada dua jenis iaitu sumber data primer dan sekunder. Sumber data primer dirujuk menerusi proses penganalisan data yang dibuat terhadap akta-akta Parlimen berkaitan seperti Akta Kanak-Kanak 2001 (AKK 2001), Akta Komunikasi dan Multimedia 1998 (AKM 1998), Akta Pencegahan dan Pengawalan Penyakit Berjangkit 1988 (APPPB 1988), Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984 (AMCP 1984), Perlembagaan Persekutuan dan kes-kes mahkamah. Sementara itu, sumber data sekunder pula terdiri daripada rujukan yang dibuat terhadap buku-buku teks, jurnal, laporan akhbar dan sumber internet.

Dalam penulisan ini, teknik pengumpulan data yang dipraktikkan ialah kajian perpustakaan (*library research*). Kajian perpustakaan diaplikasikan dalam kajian undang-undang terutamanya bagi memudahkan pencarian sumber-sumber rujukan primer dan sekunder untuk dianalisis (Suhaizad et al. 2020; Ahmad Azam & Mazupi 2018). Teknik kajian perpustakaan telah membantu penulis untuk mendapatkan maklumat-maklumat penting berkaitan skop ulasan artikel berdasarkan sumber-sumber primer dan sekunder.

Penulis mengaplikasikan dua kaedah analisis data kajian iaitu kaedah analisis kandungan (*content analysis*) dan kaedah analisis kritikal (*critical analysis*). Kaedah analisis kandungan melibatkan penilaian terhadap sumber-sumber rujukan undang-undang yang dianalisis dengan mendalam bagi merekodkan persamaan dan perbezaan antara isi kandungan sumber-sumber tersebut sebelum kesimpulan dibuat dari sudut aplikasinya (Hall & Wright 2008). Kaedah analisis kritikal pula memerlukan penyelidik menilai data kajian yang diperoleh secara umum serta memberikan ulasan yang kritikal secara membina terhadap kekuatan dan kelemahan sesuatu data kajian (Sedgley & Allhouse 2017). Penggunaan kaedah analisis kandungan dan analisis kritikal dalam sesuatu kajian perundangan telah membantu penyelidik mengenali sama ada data-data yang diperoleh mempunyai kepentingan kepada kajian yang dijalankan (Azizah et al. 2019). Oleh itu, penggunaan kedua-dua kaedah analisis data tersebut diharapkan dapat membantu penulis untuk memenuhi objektif utama penulisan ini dan

menyediakan justifikasi-justifikasi yang kukuh sebelum cadangan diutarakan pada akhir kajian.

SOROTAN LITERATUR

KEPENTINGAN DAN KEPERLUAN PENGAMBILAN VAKSIN OLEH KANAK-KANAK

Secara umumnya, terdapat pelbagai kajian yang dilakukan oleh penyelidik-penyelidik lepas mengenai keperluan dan kepentingan pengambilan vaksin khususnya untuk bayi dan kanak-kanak.

Amalan imunisasi dalam dunia perubatan moden bermula selepas vaksin demam campak dicipta oleh Edward Jenner pada tahun 1800-an (Stolle et al. 2020). Matlamat utama pengambilan vaksin adalah untuk mengurangkan risiko jangkitan penyakit terhadap seseorang (Fine et al. 2018). Menurut Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO), amalan tersebut bukan sahaja dianggarkan mampu menyelamatkan kira-kira dua hingga tiga juta nyawa di seluruh dunia pada setiap tahun, bahkan kadar kematian bayi pada peringkat global juga dapat dikurangkan daripada 65 kematian bagi setiap 1,000 kelahiran pada tahun 1990 kepada 29 kematian bagi kadar kelahiran yang sama pada tahun 2018 (*World Health Organization* 2020). Malah, kadar kematian kanak-kanak di seluruh dunia akibat penyakit demam campak didapati berkurangan sebanyak 84 peratus dari tahun 2000 sehingga 2016 (Bidaisee & Merrick 2019).

Pengambilan vaksin didapati boleh mengurangkan kos rawatan perubatan, kos yang perlu dibelanjakan oleh penjaga pesakit serta mampu mengurangkan risiko jangkitan penyakit pada awal usia (Nandi & Shet 2020). Maka, penyelidik dalam kajian terdahulu telah membuktikan bahawa pengambilan vaksin khususnya oleh golongan kanak-kanak bukan sahaja dapat memberikan manfaat dalam aspek kesihatan, malah juga dari sudut ekonomi. Namun, kajian yang dilakukan oleh penyelidik tersebut tidak menyentuh keperluan pengambilan vaksin menurut perspektif undang-undang.

Tahap kepercayaan ibu bapa terhadap pengamal perubatan merupakan antara factor penting yang boleh mempengaruhi pendirian ibu bapa dari segi pemberian vaksin terhadap anak-anak mereka. Penyelidik memfokuskan sumber-sumber maklumat yang sering dirujuk oleh ibu bapa untuk mendapatkan maklumat kesihatan mengenai keperluan pemberian

vaksin kepada kanak-kanak seperti sumber internet dan nasihat doktor (Costes 2018).

Menurut Attwell, Drislane & Leask (2018), terdapat sejumlah 62 buah negara yang telah melaksanakan dasar mandatori vaksin terhadap kanak-kanak sehingga tahun 2018 dan daripada jumlah negara tersebut, hanya tujuh buah negara yang memperuntukkan skim pemberian ganti rugi kepada kanak-kanak atau keluarga kanak-kanak yang terlibat. Tujuh buah negara tersebut ialah Amerika Syarikat, Itali, Perancis, Hungary, Slovenia, Republik Korea dan Taiwan. Pengenalan skim pemberian ganti rugi di negara-negara tersebut adalah bertujuan untuk memberikan sejumlah ganti rugi kepada kanak-kanak yang mengalami kesan sampingan serius akibat daripada pengambilan vaksin tertentu sehingga menjejaskan kesihatannya atau membawa kepada kematian. Namun kebiasaannya, sesetengah kanak-kanak hanya mengalami kesan sampingan yang tidak serius selepas pengambilan vaksin seperti berasa sakit di tempat suntikan atau mengalami demam. Malah, kebarangkalian kanak-kanak untuk mengalami kesan sampingan yang serius hanyalah pada kadar 1 kes bagi setiap 10,000 kes pengambilan vaksin. Oleh itu, risiko kanak-kanak untuk mengalami kesan sampingan yang serius adalah terlalu rendah jika dibandingkan dengan manfaat yang diperolehi dari segi kawalan jangkitan penyakit.

Di rantau Asia Tenggara, tidak dapat dinafikan bahawa negara Singapura (Mark & Choon 2014), Brunei (Mohd Anuar, Tengku Fatimah Azzahra & Noor Fahimah 2019) dan Indonesia (Putri & Abdel 2017) merupakan negara-negara yang mewajibkan pengambilan vaksin oleh kanak-kanak. Namun begitu, penulis lebih cenderung untuk memfokuskan sorotan literatur mengenai keperluan pengambilan vaksin di negara Amerika Syarikat dan Itali selepas ini memandangkan kedua-dua negara tersebut juga termasuk dalam senarai negara yang memperuntukkan skim pemberian ganti rugi kepada kanak-kanak sekiranya mereka mengalami sebarang kesan sampingan serius akibat daripada pengambilan vaksin berdasarkan kajian terdahulu oleh Attwell, Drislane & Leask (2018). Perlaksanaan skim tersebut mampu meningkatkan keyakinan kepada ibu bapa untuk mevakسين anak-anak mereka dan membuktikan kerajaan di negara-negara terbabit tidak bersikap lepas tangan selepas mewajibkan pengambilan vaksin walaupun sebenarnya risiko kesan sampingan serius yang mungkin dihadapi oleh kanak-kanak adalah sangat rendah. Maka, langkah yang diambil oleh ketujuh-tujuh negara terbabit

termasuklah Amerika Syarikat dan Itali dilihat lebih hadapan berbanding negara-negara lain dalam konteks dasar imunisasi.

Pada masa kini, peruntukan undang-undang di kesemua 50 buah negeri di Amerika Syarikat telah mensyaratkan supaya kanak-kanak divaksin terlebih dahulu sebelum dibenarkan mendaftarkan persekolahan di sekolah-sekolah kerajaan. Pengecualian bagi keperluan vaksinasinya diberikan kepada kanak-kanak yang tidak dapat divaksin atas factor perubatan. Namun, terdapat beberapa buah negeri di Amerika Syarikat seperti Arkansas, Arizona, Pennsylvania dan Texas yang memberikan pengecualian kepada ibu bapa untuk menolak pemberian vaksin kepada anak-anak mereka atas factor fahaman agama (Tomeny, Vargo & El-Toukhy 2017) atau alasan peribadi. Selepas itu, pengecualian tersebut telah dipertimbangkan semula oleh kerajaan di beberapa buah negeri lain seperti California dan Mississippi kerana penolakan pemberian vaksin terbukti meningkatkan risiko penyebaran penyakit berjangkit (Olive et al. 2018).

Pada 30 Jun 2015, Gabenor California, Jerry Brown telah menandatangani suatu peruntukan undang-undang yang mensyaratkan supaya semua kanak-kanak perlu divaksin sebelum mendaftarkan persekolahan tanpa mengira sebarang alasan peribadi dan latar belakang agama ibu bapa mereka. Pengecualian hanya diberikan kepada kanak-kanak yang tidak boleh divaksin atas faktor-faktor perubatan selepas mendapat pengesahan daripada doktor (Whelan 2016). Peruntukan undang-undang yang lengkap amat diperlukan bagi mengawal kesan penolakan pengambilan vaksin dalam masyarakat. Secara keseluruhannya, Whelan (2016) tidak menyatakan sebarang statistic rasmi dalam kajiannya bagi menilai sama ada undang-undang yang mewajibkan pemberian vaksin kepada kanak-kanak di Amerika Syarikat telah berjaya mengawal jumlah kes jangkitan penyakit.

Meskipun begitu dari sudut sejarah pengenalan vaksin, kejayaan yang diraih oleh negara Amerika Syarikat dalam mengawal jumlah kes jangkitan penyakit kanak-kanak menerusi pelaksanaan program imunisasi tidak boleh dinafikan sama sekali. Sebagai contoh, kadar kes demam campak berjaya dikurangkan iaitu daripada kadar purata 313 kes bagi setiap 100,000 penduduk antara tahun 1956 hingga 1960 kepada kadar purata 1.3 kes bagi setiap 100,000 penduduk seperti yang dilaporkan antara tahun 1982 hingga 1988 (Orenstein, Papania & Wharton 2004). Pada tahun 2005, statistik di Amerika

Syarikat telah menunjukkan bahawa kadar kematian kanak-kanak yang berumur antara satu hingga empat tahun akibat demam campak dilaporkan menurun sebanyak 92 peratus selepas polisi pengambilan vaksin dilaksanakan (Orenstein et al. 2005). Bahkan, kadar pengambilan vaksin yang diperlukan bagi tujuan kemasukan ke sekolah telah meningkat di Washington selepas pengambilannya diwajibkan pada tahun 2011 (Attwell et al. 2018). Maka, impak positif yang terhasil di Amerika Syarikat dari segi hubungan antara penguatkuasaan undang-undang berkaitan pengambilan vaksin dan kawalan jangkitan penyakit dalam kalangan kanak-kanak wajar dijadikan panduan oleh semua negara termasuklah Malaysia. Hal ini sekali lagi memperlihatkan faktor utama pemilihan negara Amerika Syarikat sebagai salah satu fokus utama bagi membolehkan sorotan literatur berkaitan dibuat secara menyeluruh.

Selain itu, pemberian vaksin kepada kanak-kanak turut diwajibkan di Itali sejak Mei 2017 (Partouche et al. 2019) bagi mengawal penularan 10 jenis penyakit yang berbeza seperti difteria, kancing gigi, batuk kokol, hepatitis B, polio, *haemophilus influenzae type B*, demam campak, beguk, rubella dan cacar air. Itali merupakan antara negara Eropah yang mewajibkan pemberian vaksin kepada kanak-kanak dalam jumlah yang banyak mengikut jenis penyakit, selain dari negara Latvia, iaitu masing-masing sebanyak 10 jenis seperti di atas. Penguatkuasaan undang-undang yang mewajibkan pengambilan vaksin diharapkan dapat mengawal impak negatif yang terhasil khususnya dalam kalangan ibu bapa seperti terpengaruh untuk tidak memvaksin anak-anak mereka akibat terpedaya dengan seruan golongan antivaksin (Bozzola et al. 2018). Maka, pemilihan negara Itali sebagai salah satu focus utama dalam sorotan literatur bagi meninjau keperluan pengambilan vaksin oleh kanak-kanak juga amat penting dan relevan dalam penulisan ini.

Di negara Itali, ibu bapa perlu menunjukkan bukti bahawa anak-anak mereka telah divaksin sebelum mereka dibenarkan mendaftar di prasekolah, pusat penjagaan kanak-kanak, sekolah kerajaan dan swasta. Hal ini disebabkan sebelum undang-undang tersebut digubal, terdapat pertambahan jumlah kes demam campak di Itali antara tahun 2015 hingga 2017. Seterusnya jika dibandingkan dengan undang-undang di Amerika Syarikat secara amnya, undang-undang di Itali dilihat lebih seragam kerana hanya memberikan pengecualian terhadap keperluan pengambilan vaksin atas faktor-faktor kesihatan yang telah dibuktikan secara klinikal tanpa

membenarkan sebarang alasan peribadi diberikan (Chirico 2018). Kadar pengambilan vaksin di Itali antara bulan Jun hingga Oktober 2017 didapati meningkat selepas undang-undang mandatori yang mewajibkan pengambilannya dipraktikkan pada 31 Julai 2017 (Gualano et al. 2018).

Berdasarkan analisis terhadap hasil-hasil kajian terdahulu, penulis mendapati bahawa masih terdapat jurang ilmu yang belum diisi terutamanya dalam konteks keperluan pengambilan vaksin bagi kanak-kanak dari sudut undang-undang secara terperinci di Malaysia. Maka, kajian penulis akan lebih memfokuskan keperluan imunisasi di Malaysia dari sudut undang-undang sebelum cadangan penambahbaikan diberikan pada akhir kajian agar sumbangan ilmu baharu yang penting dapat diberikan khususnya dalam bidang perundangan.

GERAKAN ANTIVAKSIN

Kewujudan golongan antivaksin dikatakan bermula sekitar abad ke-18 (Han et al. 2020). Pada tahun 1853 iaitu selepas kerajaan Inggeris mewajibkan pengambilan vaksin bagi mengawal penularan penyakit cacar, terdapat kira-kira 80,000 penunjuk perasaan yang membantah polisi tersebut dengan mempamerkan pelbagai poster dan meletakkan keranda di jalanraya (Isaacs 2019). *Vaccination Act 1853* yang diaplikasikan di United Kingdom merupakan kerangka undang-undang pertama di Eropah yang mewajibkan pengambilan vaksin dalam kalangan kanak-kanak. Walau bagaimanapun, penguatkuasaan akta tersebut telah melahirkan beberapa gerakan dan pertubuhan antivaksin seperti *Anti-Vaccination League* dan *Association of Parents of Vaccine Damaged Children* yang membantah perlaksanaannya secara terang-terangan (Tafari et al. 2014). Misi utama penubuhan *Anti-Vaccination League* adalah untuk melindungi kebebasan individu yang didakwa telah “disekat” oleh Parlimen menerusi penguatkuasaan undang-undang berkaitan pengambilan vaksin (Azhar et al. 2018). Seterusnya pada tahun 1879, *Anti-Vaccination Society of America* telah ditubuhkan di Amerika Syarikat sebagai tanda protes terhadap usaha kerajaan untuk menguatkuasakan amalan vaksinasi selepas berlakunya penularan penyakit demam campak (Kestenbaum & Feemster 2015).

Di Malaysia, gerakan antivaksin bukan lagi sesuatu yang asing dan Gerakan tersebut sering bertindak menyebarkan maklumat salah mengenai

keperluan imunisasi untuk kanak-kanak menerusi penggunaan pelbagai media sosial (Salwana, Karniza & Abdul Nasir 2017). Kewujudan gerakan yang menolak pemberian vaksin di Malaysia (Farida, Noraida & Nursyahira 2019) tidak seharusnya dipandang ringan. Kajian lanjut perlu dijalankan bagi mengenal pasti kewujudan Gerakan antivaksin, kesannya secara terperinci serta langkah penyelesaian yang perlu diambil bagi mengekang kewujudan Gerakan tersebut.

Ledakan rangkaian internet pada awal tahun 2000 membuka ruang kepada aktivis antivaksin untuk menyebarkan mesej mereka dengan lebih meluas dan seterusnya merekrut pengikut baharu. Kewujudan laman-laman web yang menyokong fahaman antivaksin (Zuk, Zuk & Lisiewicz-Jakubaszko 2019) dilihat berpotensi mempengaruhi ibubapa untuk menolak pemberian vaksin kepada anak-anak mereka (Livingston, Sutherland & Sardi 2014). Penggunaan media sosial (Faasse, Chatman & Martin 2016) seperti Twitter (Gunaratne, Coomes & Haghbayan 2019), Youtube (Yiannakoulis, Slavik & Chase 2019) dan Facebook oleh golongan antivaksin didapati berjaya menarik lebih ramai pengikut dan membolehkan mesej mereka disebar dengan cepat (Bradshaw et al. 2020). *Center for Countering Digital Hate* (CCDH) telah melaporkan bahawa setakat tahun 2019, terdapat sejumlah 31 juta pengguna media sosial yang menjadi pengikut akaun Facebook milik golongan antivaksin (Burki 2020). Di Malaysia pula, laman Facebook telah digunakan oleh gerakan antivaksin sebagai saluran untuk menyeru masyarakat supaya menolak pengambilan vaksin dan mengkritik dasar imunisasi yang dilaksanakan oleh kerajaan Malaysia (Wan Norshira et al. 2020). Bahkan, mesej-mesej yang disebar oleh golongan antivaksin menerusi media sosial dalam bentuk penceritaan didapati lebih mendapat perhatian berbanding maklumat mengenai amalan vaksinasi yang disampaikan oleh golongan provaksin (Leader et al. 2021).

Antara hujah yang sering dikemukakan oleh gerakan antivaksin ialah vaksin sebenarnya tidak efektif (Stein 2017); vaksin digunakan semata-mata untuk mengaut keuntungan (Melike & Yusuf 2015); vaksin mengandungi bahan-bahan berbahaya (Camargo Jr. 2020) serta tidak selamat (Moran et al. 2016); imuniti secara semulajadi adalah lebih baik daripada muniti yang terhasil daripada pengambilan vaksin (Dube, Vivion & MacDonald 2015); kerajaan dan industry farmaseutikal didapati sengaja menyembunyikan keburukan vaksin (Motta,

Callaghan & Sylvester 2018) dan amalan imunisasi telah melanggar hak privasi seseorang (Boom & Cunningham 2014). Malah, terdapat ibu bapa yang berpandangan bahawa hukum amalan pemberian vaksin kepada kanak-kanak di sisi agama adalah haram dan amalan tersebut merupakan suatu konspirasi Yahudi (Azreena, Nor Afiah & Rosliza 2018). Penyelidik lain telah membuat ulasan terhadap hasil-hasil kajian yang telah diterbitkan antara tahun 2004 hingga 2014 mengenai persepsi ibu bapa terhadap risiko vaksinasi di Eropah. Hakikatnya, masih terdapat ibu bapa yang mempercayai bahawa pengambilan vaksin boleh menyebabkan kanak-kanak mengalami gangguan perkembangan otak iaitu autism (Schmidt et al. 2018) dan selesema. Namun, kebanyakan ibu bapa yang mempunyai kefahaman tersebut hanya mengetahuinya menerusi penceritaan daripada individu-individu tertentu (Featherstone et al. 2020) sehingga mempengaruhi keyakinan (Sarathchandra et al. 2018) dan kepercayaan mereka terhadap kredibiliti pakar-pakar perubatan (Smith & Graham 2017) serta manfaat imunisasi meskipun kesahihan maklumat tersebut adalah diragui (Karafillakis & Larson 2017) atau tidak disokong oleh sebarang bukti empirikal (Shapiro et al. 2016). Naratif yang disebar oleh golongan antivaksin turut melibatkan kisah-kisah peribadi mengenai dakwaan bahawa wujudnya kanak-kanak yang jatuh sakit atau meninggal dunia akibat pengambilan vaksin (Zhan 2019).

Secara keseluruhannya, terdapat beberapa strategi utama yang sering dipraktikkan oleh golongan antivaksin dalam menyebarkan fahaman mereka seperti memanipulasi fakta sains, mencipta teori konspirasi (Hoffman et al. 2019) dan menyiarkan testimoni dalam kalangan ibu bapa berbentuk penceritaan (Ortiz-Sanchez et al. 2020) supaya masyarakat mempercayai “keburukan” pengambilan vaksin (Nugier, Limousi & Lydie 2018). Komen atau pendapat yang disuarakan dalam media sosial oleh pihak yang tidak sependapat dengan mereka turut dipadam dan tindakan mahkamah juga turut diambil terhadap pengkritik (Kata 2012).

Pada tahun 1998, Andrew Wakefield telah menerbitkan sebuah artikel dalam jurnal *The Lancet* yang merupakan jurnal perubatan di United Kingdom. Beliau mendakwa bahawa terdapat hubungan secara langsung antara vaksin MMR dan penyakit autism. Namun setelah penelitian dilakukan, beliau didapati sengaja mengubah latar belakang perubatan pesakit dalam kajiannya. Malah, saiz sampel dalam kajian tersebut adalah terlalu kecil iaitu hanya

terdiri daripada 12 orang kanak-kanak dan terdapat lebih daripada 20 kajian epidemiologi lain yang menunjukkan bahawa tiada hubungan antara amalan imunisasi dan penyakit autism (Mavragani & Ochoa 2018). Jurnal *The Lancet* kemudiannya menarik balik artikel tersebut dan Majlis Peguam British telah melucutkan lesen perubatan miliknya (Bricker & Justice 2018). Meskipun hasil kajian tersebut tidak disokong oleh bukti saintifik yang sah, namun golongan antivaksin didapati masih mengaitkan kesan penggunaan vaksin dengan penyakit autism dan menggunakannya sebagai asas dalam hujah mereka sehingga ke hari ini (Benecke & DeYoung 2019).

Sementara itu, terdapat segelintir ibu bapa yang masih meragui tahap keselamatan dan keberkesanan pengambilan vaksin oleh kanak-kanak (Napolitano, D'Alessandro & Angelillo 2018). Menurut Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO), keraguan terhadap amalan vaksinasi merupakan salah satu daripada 10 ancaman terhadap kesihatan global (Thomas 2020). Keraguan tersebut juga dapat dilihat dalam kes mahkamah yang berlaku di United Kingdom iaitu *F v F (MMR Vaccine) [2013] EWHC 2683* apabila ibu kepada seorang kanak-kanak tidak membenarkan anaknya diberikan vaksin MMR kerana meragui kebaikannya selain bimbang dengan kesan-kesan sampingan yang berkemungkinan terhasil selepas pengambilan vaksin. Bapa kanak-kanak tersebut kemudiannya memohon mahkamah untuk mengeluarkan perintah supaya anaknya diberikan vaksin. Mahkamah bersetuju untuk membenarkan kanak-kanak tersebut diberikan vaksin berdasarkan nasihat pakar perubatan. Kesan-kesan sampingan yang sering dialami selepas pengambilan vaksin oleh kanak-kanak seperti demam, kemerahan dan bengkak di tempat suntikan kebiasaannya akan hilang dalam tempoh masa yang singkat (Rao et al. 2016). Malah, manfaat pengambilan vaksin bagi golongan kanak-kanak adalah lebih besar jika dibandingkan dengan kesan-kesan sampingan ringan yang mungkin wujud selepas pengambilan vaksin berdasarkan pandangan pakar perubatan dalam kes *Re SL (Permission to Vaccinate) [2017] 2 FLR 1499*.

Natijahnya, kewujudan gerakan antivaksin boleh menyebabkan berlakunya penurunan kadar pematuhan amalan vaksinasi di sesuatu wilayah (Ward 2016). Kengganannya untuk mematuhi amalan vaksinasi dapat diibaratkan seperti melepaskan tembakan secara rambang di udara sehingga menimbulkan risiko berlakunya kecederaan kepada individu lain. Sebagai analoginya, penolakan

pengambilan vaksin didapati telah melanggar hak individu lain untuk tidak dijangkiti penyakit yang mudah merebak (Flanigan 2014). Pada tahun 2016, Kementerian Kesihatan Malaysia telah mengenalpasti sejumlah 1600 kes kanak-kanak yang tidak diberikan vaksin mengikut keperluan dan negeri-negeri seperti Selangor, Kedah, Terengganu, Perak, Pahang, Kelantan serta Pulau Pinang merekodkan antara jumlah kanak-kanak yang tertinggi daripada jumlah keseluruhan (Yvonne et al. 2020). Berdasarkan statistik pada tahun 2013, sejumlah 78 peratus kanak-kanak yang menghidapi penyakit demam campak di bandar New York adalah dalam kalangan mereka yang tidak diberikan vaksin (Siani 2019). Sesungguhnya, kanak-kanak merupakan golongan yang paling terkesan akibat daripada berlakunya penolakan pengambilan vaksin oleh ibu bapa mereka sendiri. Penolakan pemberian vaksin dilihat bertentangan dengan perlindungan yang seharusnya diberikan kepada kanak-kanak iaitu perlindungan kesihatan (Reiss 2017).

Secara ringkasnya, kebanyakan kajian berkaitan yang dibuat oleh para penyelidik terdahulu adalah lebih memfokuskan asal-usul kewujudan gerakan antivaksin, penggunaan media sosial oleh golongan antivaksin untuk menyebarkan maklumat, hujah-hujah golongan antivaksin, keraguan ibu bapa terhadap pengambilan vaksin untuk anak-anak dan kesan kewujudan gerakan antivaksin terhadap kadar pematuhan amalan vaksinasi. Walau bagaimanapun, kajian yang dibuat oleh penulis lebih tertumpu kepada kedudukan peruntukan undang-undang sedia ada di Malaysia iaitu dari segi keperluan vaksinasi serta kawalan penyebaran maklumat tidak tepat oleh gerakan tersebut.

KAWALAN TERHADAP PENYEBARAN MAKLUMAT SALAH DI MALAYSIA

Di Malaysia, segala bentuk komunikasi yang dibuat menerusi media elektronik kini tertakluk secara spesifik di bawah AKM 1998 manakala Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia (SKMM) merupakan agensi yang mengawal selia industry komunikasi dan multimedia (Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia 2020). Sebelum ini, individu yang menyebarkan berita palsu boleh dikenakan hukuman di mahkamah sekiranya terbukti melakukan kesalahan di bawah Akta Antiberita Tidak Benar 2018. Namun, akta ini telah dimansuhkan oleh Dewan Negara pada

19 Disember 2019 (Sinar Harian 2019). Seksyen 6 AKM 1998 telah mentafsirkan istilah “kandungan” sebagai “apa-apa bunyi, teks, gambar pegun, gambar bergerak atau persembahan audiovisual lain yang mampu direka, dimanipulasi, disimpan atau disampaikan secara elektronik”. Berdasarkan tafsiran tersebut, penulis berpandangan bahawa sebarang maklumat salah yang disebarkan oleh gerakan antivaksin dalam bentuk elektronik adalah termasuk dalam skop istilah “kandungan”.

Seksyen 233 AKM 1998 memperuntukkan kesalahan bagi penggunaan tidak wajar kemudahan rangkaian atau perkhidmatan rangkaian. Kesalahan tersebut terdiri daripada penghantaran sebarang komen atau komunikasi lain yang sumbang, palsu, mengancam atau jelik sifatnya dengan niat untuk menyakitkan hati, menganiayai, mengugut atau mengganggu orang lain. Hukuman yang diperuntukkan ialah denda tidak melebihi RM50,000 atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi satu tahun atau kedua-duanya sekali. Maka, peruntukan Seksyen 233 AKM 1998 memberikan pilihan kepada pihak mahkamah sama ada menjatuhkan hukuman berbentuk denda atau penjara atau kedua-duanya sekali (*Pendakwa Raya v Syahzan Amir Bin Endut [2018] 5 LNS 100*). Berdasarkan kes *Rutin bin Suhaimin v Public Prosecutor [2014] MLJU 576*, mahkamah menyatakan bahawa terdapat dua elemen utama yang perlu dibuktikan bagi kesalahan ini iaitu komunikasi telah dibuat menerusi kemudahan rangkaian dan tertuduh membuat komunikasi tersebut dengan niat untuk menyakitkan hati, menganiayai atau mengganggu orang lain.

Selain itu, berdasarkan kes *Syarul Ema Rena binti Abu Samah v Pendakwa Raya [2018] MLJU 1128*, antara hujah yang dinyatakan oleh perayu ialah peruntukan Seksyen 233(1) membatasi kebebasan bercakap dan bertentangan dengan perkara yang dijamin dalam Perkara 10(2)(a) dan 10(4) Perlembagaan Persekutuan. Perkara 10 Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan kebebasan bercakap, berhimpun dan bersatu. Sememangnya tidak dapat dinafikan bahawa Perlembagaan Persekutuan merupakan undang-undang tertinggi di Malaysia dan mana-mana undang-undang yang dibuat bertentangan dengan Perlembagaan dianggap sebagai tidak sah (Perkara 4(1) Perlembagaan Persekutuan; Suhaimi, Rasyidah & Abu Bakar 2019). Meskipun begitu, sekatan-sekatan yang diperuntukkan adalah semata-mata bagi mengelak perbuatan-perbuatan yang boleh menimbulkan kebencian terhadap individu,

kumpulan atau bangsa tertentu akibat daripada perbuatan penyebaran komunikasi yang bersifat lucah, palsu atau jelik.

Penyelidik lain turut menganalisis aplikasi peruntukan undang-undang di bawah Seksyen 211 dan 213 AKM 1998 dengan merujuk kes-kes mahkamah terdahulu (Ammar & Nazli 2019). Seksyen 211 akta tersebut memperuntukkan larangan terhadap pemberian maklumat jelik (*offensive*) manakala Seksyen 213 pula memperuntukkan perkara-perkara yang boleh dimasukkan oleh SKMM dalam kod kandungan. Walau bagaimanapun, skop kajian di atas dilihat sedikit berbeza dengan penulis dalam kajian ini yang lebih memfokuskan keperluan vaksinasi untuk kanak-kanak dan kedudukan golongan antivaksin dari sudut undang-undang di Malaysia.

ANALISIS DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Kemunculan golongan antivaksin telah menyebabkan berlakunya peningkatan jumlah kes demam campak di Malaysia sebanyak tiga kali ganda pada tahun 2015 dan sejumlah 60 peratus kes adalah terdiri daripada kanak-kanak yang tidak diberikan vaksin (Jolyn, Haireen & Yew-Kong 2020). Berdasarkan kes *B (Child) [2003] EWCA Civ 1148*, mahkamah merujuk pandangan pakar kanak-kanak yang menyatakan bahawa tahap keberkesanan pengambilan vaksin bagi mengawal jangkitan penyakit adalah tinggi manakala kesan sampingan selepas pengambilan sesuatu vaksin pula tidak akan mengancam nyawa kanak-kanak. Justeru, fakta-fakta perubahan telah menolak dakwaan-dakwaan tidak berasas yang dikeluarkan oleh golongan antivaksin. Isu yang perlu diperhalusi pada peringkat ini adalah sejauh mana peruntukan undang-undang sedia ada di Malaysia dapat mengawal kewujudan gerakan antivaksin dalam masyarakat. Hal ini disebabkan hasil sorotan literatur penulis telah membuktikan bahawa penguatkuasaan undang-undang yang menyeluruh dapat mengurangkan impak negatif kewujudan gerakan antivaksin terhadap kadar pengambilan vaksin dalam kalangan kanak-kanak.

Setakat ini, tiada peruntukan undang-undang bersifat mandatori yang mewajibkan kanak-kanak di Malaysia diberikan imunisasi terlebih dahulu sebelum mereka dibenarkan membuat permohonan kemasukan ke sekolah (Razak et al. 2019). APPPB 1988 yang digubal untuk menyeragamkan undang-

undang berkaitan pencegahan dan pengawalan penyakit berjangkit juga tidak mewajibkan pemberian vaksin kepada kanak-kanak. Kerajaan telah mengeluarkan amaran terhadap ibu bapa yang menolak pengambilan vaksin bagi anak-anak mereka kerana tindakan tersebut boleh membuka ruang kepada penyebaran penyakit berjangkit (Loh 2016). Menurut *Lawyers for Liberty* iaitu organisasi peguam yang memperjuangkan hak asasi manusia, ibu bapa yang melakukan tindakan tersebut boleh diambil tindakan undang-undang berdasarkan Seksyen 31 AKK 2001 kerana telah mengabaikan anak-anak mereka sehingga berisiko menyebabkan berlakunya kemudaratan fizikal atau emosi. Hukuman denda tidak melebihi RM50,000 atau penjara tidak melebihi 20 tahun telah diperuntukkan jika sabit kesalahan. Namun menurut Geethan Ram Vincent yang merupakan seorang peguam dalam bidang undang-undang jenayah, istilah “pengabaian” atau “*neglect*” dalam konteks perlindungan kanak-kanak merujuk ketiadaan sesuatu keperluan asas bagi kanak-kanak seperti makanan dan air. Pengabaian rawatan perubatan untuk kanak-kanak pula merujuk situasi kanak-kanak sakit yang tidak dibawa berjumpa doctor bagi mendapatkan rawatan. Hal ini berbeza jika dibandingkan dengan amalan imunisasi kanak-kanak yang hanya dianggap sebagai langkah pencegahan jangkitan penyakit dan tidak termasuk dalam kategori keperluan asas tersebut meskipun suntikan vaksin juga diakui penting untuk kanak-kanak. Pendapat ini selari dengan pendapat Baljit Singh Sidhu iaitu seorang peguam berpengalaman yang menyatakan bahawa di Malaysia, keperluan pemberian vaksin kepada kanak-kanak hanyalah merupakan tanggungjawab moral dan bukannya tanggungjawab di sisi undang-undang. Ibu bapa masih boleh berhujah bahawa system imun anak-anak mereka boleh dibina dengan menggunakan kaedah semulajadi tanpa bergantung kepada pengambilan vaksin (Ida 2016). Maka, hukuman keras di bawah AKK 2001 tidak dapat dikuatkuasakan dengan efektif terhadap ibu bapa yang menolak pengambilan vaksin untuk anak-anak sekiranya pemberian imunisasi masih bersifat pilihan. Ketiadaan peruntukan undang-undang yang mewajibkan pengambilan vaksin akan menyebabkan pihak pendakwaan dalam kes seumpama ini menghadapi tugas sukar untuk membuktikan elemen kecuiaan (*negligence*) terhadap ibu bapa di mahkamah (Ali et al. 2018).

Kelompokan dari segi peruntukan undang-undang mandatori berkaitan kewajiban pengambilan

vaksin untuk kanak-kanak merupakan antara factor penyebab kewujudan golongan antivaksin. Statistik telah membuktikan bahawa berlakunya peningkatan mendadak bagi jumlah kes penolakan pengambilan vaksin oleh segelintir ibu bapa di Malaysia iaitu daripada 470 kes pada tahun 2013 kepada 1,282 kes pada tahun 2015 (Huan-Keat Chan et al. 2018). Penguatkuasaan undang-undang mandatori yang tegas diharapkan dapat mengurangkan jumlah kes penolakan pengambilan vaksin oleh ibu bapa untuk anak-anak di Malaysia. Pada masa yang sama, penguatkuasaan undang-undang perlu seiring dengan kerjasama erat antara semua pihak termasuklah agensi dan institusi kesihatan awam serta ibu bapa sendiri. Sebagai contoh, penerangan mengenai kepentingan pengambilan vaksin dan pengalaman positif yang diperoleh ibu bapa selepas memberikan vaksin kepada anak-anak boleh disampaikan dalam bentuk penceritaan agar lebih mudah difahami oleh masyarakat (Shelby & Ernst 2013).

Seksyen 211 AKM 1998 memperuntukkan larangan terhadap pemberian kandungan jelik (*offensive content*) oleh pemberitau pengguna perkhidmatan aplikasi kandungan. Perkhidmatan aplikasi kandungan seperti saluran televisyen dan radio memainkan peranan yang penting sebagai medium penyebaran maklumat kepada masyarakat (Nor Hayati & Ahmad Shamsul 2012). Berdasarkan peruntukan Seksyen 211(1) AKM 1998, kandungan jelik meliputi kandungan yang bersifat sumbang, lucu, palsu, mengancam berserta niat untuk mengacau atau mengugut individu lain. Menurut Kamus Dewan, istilah “palsu” bermaksud tidak benar (Dewan Bahasa dan Pustaka, 2015). Namun memandangkan belum wujud sebarang kes mahkamah di Malaysia yang membabitkan golongan antivaksin berdasarkan peruntukan seksyen tersebut setakat tahun 2020, makapersoalan sama ada pemberian kandungan yang berbaur antivaksin menerusi perkhidmatan aplikasi kandungan dapat ditafsirkan sebagai jelik berdasarkan peruntukan undang-undang di atas ataupun tidak masih belum terjawab sepenuhnya. Penulis menggunakan pendekatan harfiah (*literal approach*) sebagai salah satu kaedah undang-undang bagi menentukan maksud peruntukan sesuatu akta dan mendapati bahawa penyebaran maklumat palsu mengenai vaksin oleh golongan antivaksin menerusi perkhidmatan aplikasi kandungan dapat dianggap sebagai sebahagian daripada kandungan jelik dalam seksyen tersebut iaitu bersifat palsu atau tidak benar. Selain itu, pihak pendakwaan perlu membuktikan

bahawa penyebaran maklumat palsu oleh golongan antivaksin tersebut telah disertai dengan niat untuk mengugut atau mengganggu mana-mana individu. Walau bagaimanapun, aplikasi peruntukan Seksyen 211 tersebut didapati terlalu umum kerana melibatkan penyiasatan kes bagi semua jenis jenayah siber. Justeru, mahkamah masih perlu meneliti sejauh mana peruntukan ini dapat diaplikasikan dalam sesuatu kes (Mahyuddin2014). Pada peringkat ini, keberkesanan peruntukan Seksyen 211 AKM 1998 dalam menangani isu pemberian kandungan jelik yang bersifat palsu oleh golongan antivaksin masih belum dapat dilihat sepenuhnya dalam mana-mana kes terdahulu di Malaysia.

Tindakan undang-undang di bawah AKM 1998 boleh diambil bukan sahaja terhadap pengguna aplikasi *Whatsapp*, tetapi jugaterhadap pentadbir (*admin*) kumpulan *Whatsapp* sekiranya mereka terbukti gagal menyekat penyebaran maklumat tidak tepat sehingga menjejaskan keselamatan negara. Definisi istilah “kandungan” yang telah diperuntukkan dalam Seksyen 6 AKM 1998 turut meliputi penyebaran sebarang maklumat menerusi aplikasi *Whatsapp* termasuklah maklumat-maklumat salah mengenai keperluan vaksinasi untuk kanak-kanak. Hal ini disebabkan peruntukan di bawah Seksyen 6 AKM 1998 telah memperincikan takrifan istilah “kandungan” sebagai apa-apa gambar, bunyi atau video yang dimanipulasi, disimpan atau disampaikan menerusi media elektronik. Namun demikian, masih terdapat kesukaran untuk mengambil tindakan undang-undang ke atas pentadbir kumpulan *Whatsapp* bagi kesalahan penyebaran kandungan jelik sekiranya penyebaran kandungan tersebut berlaku tanpa pengetahuannya. Maka, ketiadaan elemen pengetahuan semasa perbuatan menyebarkan maklumat tersebut dilakukan boleh menyebabkan Seksyen 233 AKM 1998 gagal diaplikasikan (Nazli, Noor ‘Ashikin & Nur Amani2018).

Mahkamah dalam kes *Mohd Fahmi Reza bin Mohd Zarin lwn Pendakwa Raya [2020] 7 MLJ 399* menyatakan bahawa terdapat tiga elemen yang perlu dibuktikan oleh pihak pendakwaan bagi membuat pertuduhan terhadap perayu di bawah Seksyen 233 AKM 1998, yakni; perayu telah menggunakan aplikasi laman profil *Facebook* miliknya untuk memuat naik suatu komunikasi; komunikasi tersebut adalah palsu sifatnya; dan komunikasi tersebut dimuat naik dengan niat di pihak perayu untuk menyakitkan hati orang lain. Elemen-elemen tersebut turut ditekankan oleh mahkamah dalam kes *Pendakwa Raya lwn Sharul Nizam Ab Rahim [2019]*

1 LNS 2076. Berdasarkan kes *Ahmad Abd Jalil lwn PP [2015] 5 CLJ 480*, rayuan pihak perayu bagi mengetepikan kesalahan memuatnaik komen jelik dalam laman web sosial *Facebook* yang menghina warna kulit Sultan Johortelah ditolak selepas kesemua elemen kesalahan berjaya dibuktikan oleh pihak pendakwaan. Sehingga akhir tahun 2020, penulis mendapati bahawa aplikasi Seksyen 233 AKM 1998 dalam kes-kes mahkamah terdahulu kebanyakannya hanya tertumpu kepada sesuatu tindakan yang bersifat menghina individu tertentu dengan memuatnaik komen atau gambar menerusi internet. Persoalan dari sudut undang-undang sama ada penyebaran maklumat salah mengenai pemberian vaksin kepada kanak-kanak dapat dianggap sebagai mempunyai kecenderungan untuk menyebabkan kemarahan atau sakit hati kepada orang lain didapati masih belum dihuraikan secara terperinci oleh mahkamah di Malaysia setakat ini.

Bagi menganalisis persoalan di atas, penulis seterusnya merujuk Seksyen 233(1)(a)(ii) AKM 1998. Penghantaran apa-apa komen, cadangan atau komunikasi lain yang bersifat lucah, sumbang atau palsu dengan menggunakan mana-mana kemudahan rangkaian atau aplikasi berserta niat untuk menyakitkan hati atau mengganggu orang lain akan diklasifikasikan sebagai suatu kesalahan. Pakar undang-undang telah berhujah bahawa kes penyebaran maklumat palsu oleh gerakan antivaksin masih boleh dibicarakan berdasarkan Seksyen 233 AKM 1998 (Ridauddin 2021). Meskipun gerakan antivaksin ternyata wujud di Malaysia dan dilihat sering mengelirukan orang ramai mengenai kepentingan vaksin, namun belum wujud kes pendakwaan terhadap golongan tersebut di mahkamah berdasarkan penelitian senarai kes terdahulu yang dibuat menerusi pangkalan data undang-undang iaitu *Lexis Advance* dan *CLJLaw*. Hal ini jelas menunjukkan kelemahan penguatkuasaan undang-undang terutamanya peruntukan sedia ada di bawah AKM 1998 oleh pihak berwajib bagi menangani kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia.

Hakikatnya, penyebaran maklumat salah mengenai sesuatu isu juga boleh berlaku menerusi penerbitan bahan-bahan bercetak dan tidak hanya melibatkan penggunaan internet semata-mata. Menteri boleh menggunakan budi bicaranya berdasarkan Seksyen 7(1) AMCP 1984 untuk melarang penerbitan, pengedaran, penjualan atau pemilikan hasil-hasil penerbitan bertulis yang memudaratkan atau mungkin memudaratkan

ketenteraman awam atau yang berlawanan dengan mana-mana undang-undang. Berdasarkan Seksyen 2 AMCP 1984, skop istilah “penerbitan” dilihat lebih tertumpu pada bahan bertulis atau bercetak dan turut melibatkan rakaman suara. Mahkamah dalam kes *Dato’ Seri Syed Hamid Syed Jaafar Albar (Menteri Dalam Negeri) v Sis Forum (Malaysia) [2012] 9 CLJ 297* telah mengetepikan keputusan perayu untuk mengharamkan penerbitan buku berjudul “*Muslim Women and the Challenges of Islamic Extremism*” disebabkan tiada keterangan yang menunjukkan bahawa penerbitan buku tersebut telah memudaratkan ketenteraman awam dalam tempoh dua tahun sebelum diharamkan oleh perayu.

Mahkamah Rayuan dalam kes *Mohd Faizal Musa v Menteri Keselamatan Dalam Negeri [2018] 9 CLJ 497* turut mengetepikan keputusan responden untuk mengharamkan penerbitan empat buah buku perayu kerana gagal membuktikan bahawa penerbitan buku-buku tersebut telah memudaratkan ketenteraman awam atau mengancam keselamatan negara. Responden mendakwa bahawa beliau telah mendapatkan pandangan daripada Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) bagi mengkaji isi kandungannya. Isi kandungan buku-buku tersebut didapati mengandungi idea-idea yang mempropagandakan pegangan Syiah dan dikhuatiri boleh menjejaskan ketenteraman awam. Namun mahkamah menyatakan bahawa keputusan responden untuk mengharamkan penerbitan buku-buku tersebut hanya berlandaskan saranan daripada pihak-pihak berautoriti tersebut tanpa membuktikan dengan jelas sejauh mana elemen kemudaratkan awam telah wujud atau berpotensi untuk wujud dalam masyarakat.

Berdasarkan rujukan terhadap kes-kes di atas, kewujudan elemen kemudaratkan awam dan ancaman terhadap keselamatan negara bagi keputusan pengharaman sesuatu penerbitan bertulis oleh Menteri akan dinilai oleh mahkamah. Pada peringkat ini, timbul persoalan sama ada peningkatan jumlah kes jangkitan penyakit dalam kalangan kanak-kanak yang disebabkan oleh keraguan segelintir ibu bapa terhadap keselamatan vaksin akibat terpengaruh dengan apa-apa penerbitan milik golongan antivaksin dapat dianggap sebagai memenuhi elemen kemudaratkan awam atau tidak. Namun setakat tahun 2020, penulis masih belum menemui sebarang kes mahkamah di Malaysia yang dapat menjawab persoalan di atas secara spesifik. Pada pandangan penulis, peningkatan jumlah kes jangkitan penyakit cegahan vaksin dalam kalangan kanak-kanak

seharusnya dikategorikan sebagai salah satu bentuk kemudaratkan awam yang tidak boleh diambil mudah oleh mana-mana pihak.

Oleh itu, Menteri yang terlibat iaitu Menteri Dalam Negeri perlu memperincikan justifikasi kukuh di sebalik sebarang keputusan untuk mengharamkan sesuatu penerbitan dengan menunjukkan bahawa penerbitan bahan bertulis tersebut sememangnya berpotensi atau telah menjejaskan kepentingan awam (*Islamic Renaissance Front Berhad v The Minister of Home Affairs [2019] 1 LNS 903*). Kegagalan untuk berbuat demikian boleh menyebabkan keputusan tersebut dicabar oleh pihak penerbit dan diketepikan oleh mahkamah seperti yang dapat dilihat dalam beberapa kes lain seperti *Sepakat Efektif Sdn Bhd v Menteri Dalam Negeri & Anor and Another Appeal [2015] 2 CLJ 328* dan *The Edge Communication Sdn Bhd v Ketua Setiausaha Kementerian Dalam Negeri & Menteri Dalam Negeri [2016] 1 LNS 1845*.

Secara keseluruhannya, penulis mendapati bahawa masih terdapat kelompang dalam peruntukan undang-undang sedia ada di Malaysia terutamanya berkaitan keperluan pengambilan vaksin oleh kanak-kanak serta kelemahan penguatkuasaan undang-undang di bawah AKM 1998. Kekurangan yang wujud perlu diatasi dengan segera bagi mengelakkan terhasilnya implikasi negatif yang lebih serius terhadap golongan kanak-kanak sehingga menjejaskan tahap kesihatan mereka akibat daripada wujudnya gerakan antivaksin.

KESIMPULAN DAN CADANGAN BAGI KAJIAN AKAN DATANG

Secara ringkasnya, penulis berpendapat bahawa pendekatan “tunggu dan lihat” tidak wajar diambil dalam menangani kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia walaupun belum wujud kes berkaitan isu ini di mahkamah tempatan. Peningkatan jumlah kes jangkitan penyakit seperti difteria, batuk kokol dan demam campak dalam kalangan kanak-kanak di Malaysia sejak beberapa tahun kebelakangan ini ternyata disebabkan oleh wujudnya segelintir ibu bapa yang terpengaruh dengan penyebaran maklumat salah mengenai vaksin oleh gerakan antivaksin (Manjit 2016). Malah, berdasarkan dapatan kajian, penulis mendapati bahawa wujudnya kesukaran untuk mengambil tindakan undang-undang terhadap ibu bapa yang sengaja menolak pemberian vaksin untuk anak-anak berikutan ketiadaan peruntukan undang-undang yang mewajibkan pengambilan vaksin di Malaysia.

Justeru, penulis mencadangkan agar pindaan undang-undang dapat dibuat khususnya dalam APPPB 1988 dengan memasukkan peruntukan yang mewajibkan pengambilan vaksin dalam kalangan kanak-kanak kecuali bagi kanak-kanak yang telah diberikan pengecualian oleh pakar pediatrik atas faktor perubatan. Pematuhan terhadap amalan imunisasi wajar dipertimbangkan sebagai salah satu syarat kemasukan murid ke sekolah. Penguatkuasaan undang-undang tersebut dijangka akan membolehkan imuniti kelompok dicapai dalam kalangan masyarakat sekali gus mengurangkan kadar penolakan vaksin serta mengawal jumlah kes jangkitan penyakit. Hukum penggunaan vaksin juga adalah diharuskan menurut perspektif Islam selagi mana vaksin yang ingin digunakan tidak mengandungi bahan-bahan yang haram dan tidak mendatangkan kemudaratan kepada akal serta tubuh manusia (Zulkifli 2015).

Sementara itu, kerajaan telah menyatakan komitmen untuk memantau aktiviti penyebaran propaganda mengenai keperluan pengambilan vaksin yang dibuat oleh gerakan antivaksin (Bernama 2020). Penulis menyambut baik dan memberikan sokongan penuh terhadap komitmen yang dizahirkan oleh kerajaan dalam hal ini. Pada masa yang sama, komitmen tersebut wajar disertakan dengan penguatkuasaan undang-undang yang lebih proaktif terhadap golongan antivaksin berdasarkan peruntukan undang-undang sedia ada seperti AKM 1998.

Kajian perundangan berdasarkan peruntukan akta-akta berkaitan dan laporan kes juga perlu dijalankan oleh penyidik pada masa hadapan bagi menganalisis peruntukan undang-undang sedia ada agar sentiasa relevan dalam usahamengekang pengaruh kewujudan gerakan antivaksin di Malaysia. Hal ini disebabkan sehingga tahun 2020, aplikasi Seksyen 211 dan 213 AKM 1998 serta Seksyen 7 AMCP 1984 secara realitinya didapati masih belum teruji sepenuhnya di mahkamah bagi menentukan sama ada skop peruntukan undang-undang tersebut bersifat menyeluruh dan dapat membantu mahkamah untuk mengadili kes berkaitan dengan sewajarnya. Namun, hasil kajian tersebut dilihat masih bergantung kepada kewujudan kes mahkamah yang membabitkan golongan antivaksin. Kewujudan kes mahkamah akan memberikan gambaran yang lebih jelas mengenai aplikasi dan keupayaan sesuatu peruntukan undang-undang dalam menyelesaikan isu-isu perundangan yang dibawa ke mahkamah. Cadangan kajian tersebut dijangka dapat merapatkan

jurang ilmu sedia ada dan menyumbangkan hasil yang bermanfaat dari sudut ilmu perundangan di Malaysia memandangkan kajian sedemikian amat kurang dijalankan sebelum ini.

Kesimpulannya, kombinasi peruntukan undang-undang yang mantap, penguatkuasaan undang-undang yang proaktif dan konsisten serta kerjasama yang erat antara semua pihak amat diperlukan bagi menangani isu kewujudan gerakan antivaksin dengan baik. Penyampaian maklumat mengenai kepentingan pengambilan vaksin juga perlu disampaikan oleh pihak berwajib kepada masyarakat dengan konsisten dalam bentuk yang mudah difahami seperti grafik berwarna atau teknik penceritaan. Komunikasi dua hala yang efektif antara agensi kesihatan dan masyarakat diharapkan dapat meningkatkan keyakinan ibu bapa terhadap dasar imunisasi yang dipraktikkan. Langkah tersebut seterusnya dijangka dapat merealisasikan salah satu misi Kementerian Kesihatan Malaysia iaitu untuk melahirkan rakyat yang bertanggung jawab dan mengambil tindakan positif demi kesihatan mereka (Kementerian Kesihatan Malaysia 2019).

PENGHARGAAN

Penulisan ini tidak menerima sebarang pembiayaan di bawah mana-mana geran penyelidikan.

RUJUKAN

- Ahmad Azam Mohd Shariff & Mazupi Abdul Rahman. 2018. Prinsip Syariah berkaitan prosedur siasatan dan pendakwaan: Khazanah ilmu yang memangkin perkembangan perundangan dalam masyarakat. *Akademika* 88(3): 127-135.
- Ali Ahmed, Kah Seng Lee, Allah Bukhsh, Yaser Mohammed Al-Worafi, Md. Moklesur Rahman Sarker, Long Chiau Ming & Tahir Mehmood Khan. 2018. Outbreak of vaccine-preventable diseases in Muslim majority countries. *Journal of Infection and Public Health* 11(2): 153-155.
- Ammar Abdullah Saeed Mohammed & Nazli Ismail Nawang. 2019. Offensive content on the internet: The Malaysian legal approach. *International Journal of Innovation, Creativity and Change* 5(2): 367-377.
- Anwarul Yaqin. 2007. *Legal Research and Writing*. Petaling Jaya: Malayan Law Journal Sdn Bhd.
- Attwell, K., Drislane, S. & Leask, J. 2019. Mandatory vaccination and no-fault vaccine injury compensation schemes: An identification of country-level policies. *Vaccine* 37(21): 2843-2848.

- Attwell, K., Navin, M. C., Lopalco, P. L., Jestin, C., Reiter, S. & Omer, S. B. 2018. Recent vaccine mandates in the United States, Europe and Australia: A comparative study. *Vaccine* 36(48): 7377-7384.
- Azhar Hussain, Syed Ali, Madiha Ahmed & Sheharyar Hussain. 2018. The anti-vaccination movement: A regression in modern medicine. *Cureus* 10(7): 1-8.
- Azizah Mat Rashid, Noor Aziah Mohd Awal, Ahmad Azam Mohd Shariff, Nor 'Adha Abd Hamid & Tg. Noor Azira Tg. Zainudin. 2019. Menangani masalah kelahiran anak tak sah taraf di Malaysia: Peranan perundangan jenayah Syariah dalam masyarakat. *Akademika (Isu Khas 2)*: 5-16.
- Azreena Che Abdullah, Nor Afiah, M. Z. & Rosliza, A. M. 2018. Predictors for inadequate knowledge and negative attitude towards childhood immunization among parents in Hulu Langat, Selangor, Malaysia. *Malaysian Journal of Public Health Medicine* 18(1): 102-112.
- Benecke, O. & DeYoung, S. E. 2019. Anti-vaccine decision-making and measles resurgence in the United States. *Global Pediatric Health* 6: 1-5.
- Bernama. 2020. Gov't monitoring group's anti-vaccine activities. *New Straits Times*, 16 December. <https://www.nst.com.my/news/nation/2020/12/649932/govt-monitoring-groups-anti-vaccine-activities>. Retrieved on: 3 February 2021.
- Bidaisee, S. & Merrick, J. 2019. An assessment of anti-vaccine: Reasons and responses. *International Public Health Journal* 11(4): 333-336.
- Boom, J. A. & Cunningham, R. M. 2014. *Understanding and Managing Vaccine Concerns*. Switzerland: Springer.
- Bozzola, E., Spina, G., Russo, R., Bozzola, M., Corsello, G. & Villani, A. 2018. Mandatory vaccinations in European countries, undocumented information, false news and the impact on vaccination uptake: The position of the Italian pediatric society. *Italian Journal of Pediatrics* 44(67): 1-4.
- Bradshaw, A. S., Treise, D., Shelton, S. S., Cretul, M., Raisa, A., Bajalia, A. & Peek, D. 2020. Propagandizing anti-vaccination: Analysis of vaccines revealed documentary series. *Vaccine* 38(8): 2058-2069.
- Bricker, B. & Justice, J. 2018. The postmodern medical paradigm: A case study of anti-MMR vaccine arguments. *Western Journal of Communication* 83(2): 1-18.
- Burki, T. 2020. The online anti-vaccine movement in the age of COVID-19. *The Lancet* 2(10): 504-505.
- Callender, D. 2016. Vaccine hesitancy: More than a movement. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 12(9): 1-19.
- Camargo Jr., K. R. 2020. Here we go again: The reemergence of anti-vaccine activism on the Internet. *Cadernos de Saude Publica* 36(2): 1-8.
- Chirico, F. 2018. The new Italian mandatory vaccine law as a health policy instrument against the anti-vaccination movement. *Annali di igiene: medicinapreventiva e di comunita* 30: 251-256.
- Costes, M. 2018. Information sources on childhood immunization. In *Confidence and Legitimacy in Health Information and Communication*, edited by Paganelli, C., Health Engineering and Society Series, Ed. 1, Vol. 1, 1-19. London: ISTE Ltd and John Wiley & Sons, Inc.
- Dewan Bahasa dan Pustaka. 2015. *Kamus Dewan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Dube, E., Vivion, M. & MacDonald, N. E. 2015. Vaccine hesitancy, vaccine refusal and the anti-vaccine movement: Influence, impact and implications. *Expert Review of Vaccines* 14(1): 99-117.
- Faasse, K., & Chatman, C. J. & Martin, L. R. 2016. A comparison of language use in pro- and anti-vaccination comments in response to a high profile Facebook post. *Vaccine* 34(47): 5808-5814.
- Farida Islahudin, Noraida Mohamed Shah & Nursyahira Hasim. 2019. Determinants of childhood vaccine hesitancy among Malaysian youths. *Archives of Pharmacy Practice* 11(3): 15-22.
- Featherstone, J. D., Barnett, G. A., Ruiz, J. B., Zhuang, Y. & Millam, B. J. 2020. Exploring childhood anti-vaccine and pro-vaccine communities on twitter: A perspective from influential users. *Online Social Networks and Media* 20: 1-10.
- Fine, P. E. M., Mulholland, K., Scott, J. A. & Edmunds, W. J. 2018. Community Protection. In *Plotkin's Vaccines*, edited by Plotkin, S. A., Orenstein, W. A., Offit, P. A. & Edwards, K. M., Ed. 7, 1512-1531. Amsterdam: Elsevier Inc.
- Flanigan, J. 2014. A defense of compulsory vaccination. *HEC Forum* 26: 5-25.
- Geinger, F., Vandenbroeck, M. & Roets, G. 2014. Parenting as a performance: Parents as consumers and (de) constructors of mythic parenting and childhood ideals. *Childhood* 21(4): 488-501.
- Gualano, M. R., Bert, F., Voglino, G., Buttinelli, E., D'Errico, M. M., De Waure, C., Di Giovanni, P., Fantini, M. O., Giuliani, A. R., Marranzano, M., Masanotti, G., Massimi, A., Nante, N., Pennino, F., Squerim, R., Stefanati, A., Signorelli, C. & Siliquini, R. 2018. Attitudes towards compulsory vaccination in Italy: Results from the NAVIDAD multicentre study. *Vaccine* 36(23): 3368-3374.
- Gunaratne, K., Coomes, E. A. & Haghbayan, H. 2019. Temporal trends in anti-vaccine discourse on Twitter. *Vaccine* 37(35): 4867-4871.
- Hall, M. A. & Wright, R. F. 2008. Systematic content analysis of judicial opinions. *California Law Review* 6(1): 63-122.
- Han Dai, Jie Han & Lichtfouse, E. 2020. Who is running faster, the virus or the vaccine? *Environmental Chemistry Letters* 18: 1761-1766.
- Hoffman, B. L., Felter, E. M., Kar-Hai Chu, Shensa, A., Hermann, C., Wolynn, T., Williams, D. & Primack, B. A. 2019. It's not all about autism: The emerging landscape of anti-vaccination sentiment on Facebook. *Vaccine* 37(16): 2216-2223.

- Huan-Keat Chan, Shahrul Aiman Soelar, Siti Maisarah Md Ali, Faizah Ahmad & Muhammad Radzi Abu Hassan. 2018. Trends in vaccination refusal in children under 2 years of age in Kedah, Malaysia: A 4-year review from 2013 to 2016. *Asia-Pacific Journal of Public Health* 30(2): 137-146.
- Ida Lim. 2016. Is refusing vaccination for children a crime? Should it be? Lawyers weigh in. *Malay Mail*, 30 June. <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2016/06/30/is-refusing-vaccination-for-children-a-crime-should-it-be-lawyers-weigh-in/1152589>. Retrieved on: 3 February 2021.
- Isaacs, D. 2019. Vaccine hesitancy and anti-vaccination movements. *Journal of Paediatrics and Child Health* 55(11): 1293-1294.
- Jolley, D. & Douglas, K. M. 2017. Prevention is better than cure: Addressing anti-vaccine conspiracy theories. *Journal of Applied Social Psychology* 47(8): 459-469.
- Jolyn Rumetta, Haireen Abdul-Hadi & Yew-Kong Lee. 2020. A qualitative study on parents' reasons and recommendations for childhood vaccination refusal in Malaysia. *Journal of Infection and Public Health* 13(2): 199-203.
- Karafillakis, E. & Larson, H. J. 2017. The benefit of the doubt or doubts over benefits? A systematic literature review of perceived risks of vaccines in European populations. *Vaccine* 35(37): 4840-4850.
- Kata, A. 2012. Anti-vaccine activists, Web 2.0, and the postmodern paradigm: An overview of tactics and tropes used online by the anti-vaccination movement. *Vaccine* 30(25): 3778-3789.
- Kementerian Kesihatan Malaysia. 2015. Imunisasi: Fakta dan Kemusykilan. <http://www.myhealth.gov.my/imunisasi-fakta-dan-kemusykilan/>. Retrieved on: 21 Mac 2020.
- Kementerian Kesihatan Malaysia. 2019. Profil: Objektif, Visi dan Misi. <http://www.moh.gov.my/index.php/pages/view/137?mid=14>. Retrieved on: 28 Mac 2020.
- Kestenbaum, L. A. & Feemster, K. A. 2015. Identifying and addressing vaccine hesitancy. *Pediatric Annals* 44(4): 71-75.
- Khairun Nisaa Asari, Maheran Makhtar, Farhanin Abdullah Asuhaimi & Nur Amani Pauzai. 2018. Penalising parents for failure to vaccinate children: Analysis from other countries. Kertas kerja dibentangkan di Seminar Antarabangsa Undang-undang dan Globalisasi, anjuran Universiti Sultan Zainal Abidin, 21-22 Oktober, Terengganu.
- Leader, A. E., Burke-Garcia, A., Massey, P. M. & Roark, J. B. 2021. Understanding the messages and motivation of vaccine hesitant or refusing social media influencers. *Vaccine* 39(2): 350-356.
- Livingston, K., Sutherland, K. M. & Sardi, L. M. 2014. Reject, delay, or consent? Parents' internet discussions of the HPV vaccine for children and implications for HPV vaccine uptake. In *Technology, Communication, Disparities and Government Options in Health and Health Care Services*, edited by Kronenfeld, J. J., 117-139. Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Loh Foon Fong. 2016. Vaccinate kids or face jail, parents warned. *The Star*, 1 July. <https://www.thestar.com.my/news/nation/2016/07/01/vaccinate-kids-or-face-jail-parents-warned-ministry-not-doing-so-akin-to-child-neglect/>. Retrieved on: 3 April 2020.
- Mahyuddin Daud. 2014. Wild speculations on the missing flight MH370: Balancing online expression and content regulation in Malaysia. Kertas kerja dibentangkan di International Conference on Law, Policy and Social Justice, anjuran Universiti Teknologi MARA, 10-11 September, Penang.
- Manjit Kaur. 2016. Anti-vaccine groups on the rise. *The Star*, 2 September. <https://www.thestar.com.my/metro/community/2016/09/02/antivaccine-groups-on-the-rise-preventable-diseases-on-the-increase-for-children-in-malaysia-because>. Retrieved on: 3 February 2021.
- Mark Chung Wai Ng & Choon How How. 2014. Childhood immunisation. *Singapore Medical Journal* 55(1): 12-17.
- Mavragani, A. & Ochoa, G. 2018. The Internet and the anti-vaccine movement: Tracking the 2017 EU measles outbreak. *Big Data and Cognitive Computing* 2(1): 1-18.
- Meadows, C. Z., Lu Tang & Wenlin Liu. 2019. Twitter message types, health beliefs, and vaccine attitudes during the 2015 measles outbreak in California. *American Journal of Infection Control* 47: 1314-1318.
- Melike Demirbag-Kaplan & Yusuf Cem Kaplan. 2015. Evaluating vaccine avoidance from a wider angle. *Journal of Public Health Policy* 36: 246-247.
- Mohd Anuar Ramli, Tengku Fatimah Azzahra Tengku Md Fauzi & Noor Fahimah Mohd Razif. 2019. Autoriti kerajaan dalam mewajibkan vaksinasi kanak-kanak: Kajian menurut perspektif hukum Islam. *International Journal of Islamic and Civilizational Studies* 6(2): 21-35.
- Moran, M. B., Lucas, M., Everhart, K., Morgan, A. & Prickett, E. 2016. What makes anti-vaccine websites persuasive? A content analysis of techniques used by antivaccine websites to engender anti-vaccine sentiment. *Journal of Communication in Healthcare* 9(3): 1-13.
- Motta, M., Callaghan, T. & Sylvester, S. 2018. Knowing less but presuming more: Dunning-Kruger effects and the endorsement of anti-vaccine policy attitudes. *Social Science & Medicine* 211: 274-281.
- Nandi, A. & Shet, A. 2020. Why vaccines matter: Understanding the broader health, economic, and child development benefits of routine vaccination. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 16(8): 1900-1904.
- Napolitano, F., D'Alessandro, A. & Angelillo, I. F. 2018. Investigating Italian parents' vaccine hesitancy: A cross-sectional survey. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 14(7): 1558-1565.
- Nazli Ismail Nawang, Noor 'Ashikin Hamid & Nur Amani Pauzai. 2019. Potential liability of Whatsapp admins: A critical appraisal of the legal position in Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 8(12): 1394-1401.

- Noor Ani Ahmad, Rohani Jahis, Lim Kuang Kuay, Rasidah Jamaluddin & Tahir Aris. 2017. Primary immunization among children in Malaysia: Reasons for incomplete vaccination. *Journal of Vaccines & Vaccination* 8(3): 358-365.
- Nor Hayati Abdul Samat & Ahmad Shamsul Abd Aziz. 2012. Etika penggunaan internet: Satu perspektifsektorawam. *Legal Network Series 1 LNS(A) x*: 1-17.
- Nugier, A., Limousi, F. & Lydie, N. 2018. Vaccine criticism: Presence and arguments on French-speaking websites. *Médecine et maladies infectieuses* 48(1): 37-43.
- Olive, J. K., Hotez, P. J., Damania, A. & Nolan, M. S. 2018. The state of the antivaccine movement in the United States: A focused examination of nonmedical exemptions in states and counties. *PLOS Medicine* 15(6): 1-10.
- Orenstein, W. A., Douglas, R. G., Rodewald, L. E. & Hinman, A. R. 2005. Immunizations in the United States: Success, structure, and stress. *Health Affairs* 24(3): 599-610.
- Orenstein, W. A., Papania, M. J. & Wharton, M. E. 2004. Measles elimination in the United States. *The Journal of Infectious Diseases* 189(1): 1-3.
- Ortiz-Sanchez, E., Velando-Soriano, A., Pradas-Hernandez, L., Vargas-Roman, K., Gomez-Urquiza, J. L., Canadas-De la Fuente, G. A. & Albendín-García, L. 2020. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17(15): 5394-5404.
- Partouche, H., Gilberg, S., Renard, V. & Saint-Lary, O. 2019. Mandatory vaccination of infants in France: Is that the way forward?. *European Journal of General Practice* 25(1): 49-54.
- Putri Herliana & Abdel Douiri. 2017. Determinants of immunisation coverage of children aged 12-59 months in Indonesia: A cross-sectional study. *BMJ Open* 7(12): 1-14.
- Rao, S., Mao, J. S., Motlekar, S., Fangcheng, Z. & Kadhe, G. 2016. A review of immunogenicity and tolerability of live attenuated Hepatitis A vaccine in children. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 12(12): 3160-3184.
- Razak Ahmad, Venesa Devi, Zakiah Koya, Ivan Loh, Hanis Zainal & Loh Foon Fong. 2019. Vaccination compulsory for all kids. *The Star*, 25 Februari. <https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/02/25/vaccination-compulsory-for-all-kids-docs-start-with-immunisation-against-diphtheria-measles-as-they>. Retrieved on: 1 April 2020.
- Reich, J. A. 2020. Vaccine refusal and pharmaceutical acquiescence: Parental control and ambivalence in managing children's health. *American Sociological Review* 85(1): 106-127.
- Reiss, D. R. 2017. Rights of the unvaccinated child. In *Studies in Law, Politics, and Society*, edited by Sarat, A., Vol. 73, 73-108. Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Ridauddin Daud. 2021. Golongan antivaksin boleh didakwa. *Astro Awani*, 2 Januari. <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/golongan-antivaksin-boleh-didakwa-275702>. Retrieved on: 13 Januari 2021.
- Salwana Ku Md Saad, Karniza Khalid & Abdul Nasir Mohamed Abdul Kadher. 2017. Pertussis resurgence in children: A cross-sectional, single centre study in north-west Malaysia. *Malaysian Journal of Paediatrics and Child Health* 23(2): 16-23.
- Sarathchandra, D., Navin, M. C., Largent, M. A. & McCright, A. M. 2018. A survey instrument for measuring vaccine acceptance. *Preventive Medicine* 109: 1-7.
- Schmidt, A. L., Zollo, F., Scala, A., Betsch, C. & Quattrociochi, W. 2018. Polarization of the vaccination debate on Facebook. *Vaccine* 36(25): 3606-3612.
- Sedgley, M. T. & Allhouse, A. 2017. *What is Critical Analysis?* United Kingdom: University of Bradford Faculty of Management and Law.
- Shapiro, G. K., Holding, A., Perez, S., Amsel, R. & Rosberger, Z. 2016. Validation of the vaccine conspiracy beliefs scale. *Papillomavirus Research* 2: 167-172.
- Shelby, A. & Ernst, K. 2013. Story and science. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 9(8): 1795-1801.
- Siani, A. 2019. Measles outbreaks in Italy: A paradigm of the re-emergence of vaccine-preventable diseases in developed countries. *Preventive Medicine* 121: 99-104.
- Sinar Harian*. 2019. Dewan Negara lulus mansuh Akta Antiberita Tidak Benar 2018. 19 December.
- Smith, N. & Graham, T. 2017. Mapping the anti-vaccination movement on Facebook. *Information Communication & Society* 22(9): 1-18.
- Stahl, J. P., Cohen, R., Denis, F., Gaudelus, J., Martinot, A., Lery, T. & Lepetit, H. 2016. The impact of the web and social networks on vaccination: New challenges and opportunities offered to fight against vaccine hesitancy. *Médecine et maladies infectieuses* 46: 117-122.
- Stein, R. A. 2017. The golden age of anti-vaccine conspiracies. *Germs* 7(4): 168-170.
- Stolle, L. B., Nalamasu, R., Pergolizzi Jr., J. V., Varrassi, G., Magnusson, P., LeQuang, J. & Breve, F. 2020. Fact vs fallacy: The anti-vaccine discussion reloaded. *Advances in Therapy* 37: 4481-4490.
- Suhaimi Ab Rahman, Rasyidah Md Khalid & Abu Bakar Jaafar. 2019. Kajian keberkesanan undang-undang faraid di Malaysia. *Akademika (Isu Khas 2)*: 77-91.
- Suhaizad Saifuddin, Ahmad Azam Mohd Shariff, Muhamad Helmi Md Said, Ramalinggam Rajamanickam & Tg. Noor Azira Tg. Zainudin. 2020. Pemakaian beban dan darjah pembuktian dalam kes jenayah Syariah di Malaysia: Suatu analisis. *Akademika* 90(1): 87-98.

- Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia. 2020. Legal: Legislation. <https://www.mcmc.gov.my/en/legal/acts>. Retrieved on: 26 Mac 2020.
- Tafari, S., Gallone, M. S., Cappelli, M. G., Martinelli, D., Prato, R. & Germinario, C. 2014. Addressing the anti-vaccination movement and the role of HCWs. *Vaccine* 32(38): 4860-4865.
- Thomas, T. M. 2020. Vaccine communication in a digital society. *Nature Materials* 19: 476.
- Tomeny, T. S., Vargo, C. J. & El-Toukhy, S. 2017. Geographic and demographic correlates of autism-related anti-vaccine beliefs on Twitter, 2009-15. *Social Science & Medicine* 191: 168-175.
- Wan Norshira Wan Mohd Ghazali, Shafizan Mohamed & Nur Shakira Mohd Nasir & Mohd Helmi Yusoh. 2020. The coverage of vaccination in the Malay newspapers: An exploratory study. *Asian Journal of Applied Communication* 9(1): 351-366.
- Ward, J. K. 2016. Rethinking the antivaccine movement concept: A case study of public criticism of the swine flu vaccine's safety in France. *Social Science & Medicine* 159: 48-57.
- Whelan, A. M. 2016. Lowering the age of consent: Pushing back against the anti-vaccine movement. *Journal of Law, Medicine & Ethics* 44(3): 462-473.
- Wong, L. P., Wong, P. F. & Sazaly Abu Bakar. 2020. Vaccine hesitancy and the resurgence of vaccine preventable diseases: The way forward for Malaysia, a Southeast Asian country. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 16(7): 1511-1520.
- World Health Organization: Official Portal. https://www.who.int/immunization/global_vaccine_action_plan/GVAP_doc_2011_2020/en/ Retrieved on: 21 Mac 2020.
- World Health Organization: Official Portal. <https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/immunization>. Retrieved on: 23 Mac 2020.
- Yiannakoulis, N., Slavik, C. E. & Chase, M. 2019. Expressions of pro- and anti-vaccine sentiment on YouTube. *Vaccine* 37(15): 2057-2064.
- Yvonne Khoo, Azizah Ab Ghani, Navamukundan, A. A., Rohani Jahis & Gamil, A. 2020. Unique product quality considerations in vaccine development, registration and new program implementation in Malaysia. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 16(3): 530-538.
- Zhan Xu. 2019. Personal stories matter: Topic evolution and popularity among pro and antivaccine online articles. *Journal of Computational Social Science* 2: 207-220.
- Zuk, P., Zuk, P. & Lisiewicz-Jakubaszko, J. 2019. The anti-vaccine movement in Poland: The socio-cultural conditions of the opposition to vaccination and threats to public health. *Vaccine* 37(11): 1491-1494.
- Zulkifli Mohamad al-Bakri. 2015. Irsyad al-fatwa ke-30: Hukum vaksin daripada perspektif Islam. <https://www.muftiwp.gov.my/artikel/irsyad-fatwa/irsyad-fatwa-umum/2069-30>. Retrieved on: 3 February 2021.

Siti Mahanisayu Marhaban (corresponding author)
 Fakulti Undang-Undang
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 Bangi, Selangor
 Malaysia
 Email: P105337@siswa.ukm.edu.my

Muhammad Hafiz Mohd Shukri
 Fakulti Ekonomi dan Perniagaan
 Universiti Malaysia Sarawak
 94300 Kota Samarahan, Sarawak
 Malaysia
 Email: msmhafiz@unimas.my

Received: 20 Jun 2020
 Accepted: 28 January 2022